פוליטיקה באקדמיה

דן ברא״ז

האם אוניברסיטה צריכה להיות מקום ניטרלי מבחינה פוליטית? אפשר לפרק את השאלה הזו לשאלות מעשיות רבות, ויתכן שהתשובות עליהן לא תהיינה אחידות. האם זה בסדר שאוניברסיטה תוציא הצהרות הנוקטות עמדה בשאלה פוליטית? האם מרצות ומרצים רשאים או אולי אפילו חייבים להתייחס לסוגיות פוליטיות בשיעורים שלהם? האם מרצים רשאים, ואולי אפילו חייבים, להביע עמדות בשאלות שעל סדר היום הציבורי בפומבי? ושאלות רבות כעין אלו. אני לא מתכוון מבחינה משפטית או מנהלית, אני מתכוון לשאלות ערכיות על איך ראוי שנתנהל. מפאת קוצר הזמן, לא אוכל להתייחס לכל השאלות ולכל השיקולים גווניהם. אתמקד לרוב בשאלה האם מרצים רשאים או חייבים להביע עמדות פוליטיות בשיעורים. הרבה מהשיקולים שעולים בהקשר זה רלוונטיים גם לחשיבה על השאלות האחרות.

היעדר מומחיות

אני מדבר על הנושא הזה למרות שאיני מומחה בו. האם זה בסדר שאדבר על נושא שאני לא מומחה לו? אחד הנימוקים שניתנים לכך שמרצים צריכים להימנע מאמירות פוליטיות בשיעור היא שבמקרים רבים מדובר במצבים שבהם מרצים מדברים על נושאים שמחוץ לתחום מומחיותם ושזו בעיה. בעיה זו אינה קיימת כאשר מרצים מדברים על נושאים פוליטיים שכן בתחום מומחיותם. לצורך דיון בבעיה הזו אנחנו לא צריכים להגדיר מהי סוגיה פוליטית, מכיוון שככל שיש בעיה שמרצים ידברו על נושאים שהם לא מומחים בהם, למה שזה ישנה אם הסוגייה היא פוליטית או שייכת לתחום אחר?

ומה רע בכך שמרצים ידברו על נושאים שמחוץ לתחום מומחיותם? ניתן להעלות על הדעת לפחות שתי בעיות שונות. אחת היא שבהקשר אקדמי, הנחת המוצא של השומעים היא שבדרך כלל מרצים כן מדברים מתוך מומחיות, ואם כן כאשר הם מדברים על נושא שמחוץ לתחום מומחיותם הם יוצרים <u>מצג שווא והטעיה</u>. בעיה זו אינה קיימת כאשר המרצים אומרים במפורש שהם לא מומחים לנושא, כפי שאני עשיתי, או בהקשרים אחרים שבהם זה ברור לשומעים.

בעיה אחרת היא שמדובר בסוג של <u>הפרת חוזה</u> עם הסטודנטים. הסטודנטים משלמים כדי ללמוד ממומחים על תחום מומחיותם, הם לא באו לשמוע אנשים מהגגים על נושאים שהם לא מומחים בהם. אתם, לעומת זאת, לא שילמתם על השתתפות בכנס הזה, ולמארגנים הבטחתי רק לשתף במחשבות על הפוליטי, לא במחשבות מומחה. אז אני חושב שבהרצאה הזו אני לא מפר חוזה, לפחות לא אתכם. חוזה נוסף שיש לנו, כמוסד ציבורי, הוא עם משלמי המיסים שנותנים לנו הרבה מהמימון.

בנוגע לשאלות ערכיות, יש הסוברים שאין דבר כזה מומחיות ואין במחקר כלשהו כדי לספק תשובות לשאלות אלו. יש כמה נימוקים שיכולים להיות בעד עמדה זו. אפשרות אחת היא המחשבה שאין בשאלות ערכיות תשובות נכונות, ומשכך, מידת הנכונות של טענותיהם הערכיות של ראשי המאפיה דומה למידת הנכונות של

---

* הרצאה שניתנה בכנס ״מחשבות על הפוליטי״ של המחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת בר-אילן (9.5.2023). אני מודה לאלון חסיד שלקח על עצמו את עיקר המעמסה של ארגון הכנס, לנעם הופר על שיחה מקדימה מחכימה, לחברי הפייסבוק שסיפקו לי חומרים למחשבה שהיוו מקור השראה לחלק ממה שנאמר כאן, ולנעם זוהר על הערות מחכימות על טיוטה.

טענותיה הערכיות של האתיקאית החכמה בעולם, ואין מקום למומחיות. אני סבור שזו עמדה מוטעית, ומי שמעוניינות להיכנס לעובי הקורה מוזמנות להיכנס לקורס שאלמד בשנה הבאה במטאאתיקה.

אפשרות אחרת היא שאפילו אם יש תשובות נכונות, לפרופסוריות שפרסמו מאמרים וספרים באתיקה אין סיכוי גבוה יותר לדעת מה נכון יותר מאשר אדם חסרת פרסומים אך בעלת רגישות מיוחדת לזולת. לראייה אפשר להביא את העובדה שכמעט ואין סוגיה באתיקה שאין עליה מחלוקת בין אתיקאים. ואם יש מחלוקת בסוגיה שבה יש תשובה אחת נכונה, מן ההכרח שהאחרים טועים. אני חושב שיש מידה רבה של צדק בטיעון הזה, והמסקנה המתבקשת היא שאתיקאים לא בהכרח צודקים יותר מאחרים. האם נובע מכך שאין לאתיקאים מומחיות באתיקה? אני סבור שיש דברים שאתיקאיות טובות יודעות לעשות טוב מאחרים. מה שאתיקאיות טובות יכולות לעשות, וזה מה שאני מנסה לעשות כאן, זה להציג בצורה מסודרת ומדויקת עמדות שונות, ולנמק בפירוט את העמדות שלהן. הפעילות הזו של הצגת עמדות שונות ונימוקיהן עוזרת לכולנו, אני מאמין, לגבש את העמדות שלנו באופן מושכל יותר. זה סוג של מומחיות בערכים שכן מפתחים במוסדות ההשכלה הגבוהה, ומי שפיתחו מומחיות זו אינם עושים מצג שווא או מפרים חוזה כאשר הם מדברים על ערכים באופן מקצועי. לעומת זאת כלפי מי שזו לא מומחיותם, למשל מומחים למדעי המחשב או לכימיה, עשויות לעלות הטענות על חוסר מומחיות.

אך לטיעוני חוסר מומחיות ישנן מגבלות, והן לא בהכרח מכריעות את הכף לטובת ניטרליות פוליטית אפילו למי שמדברים מחוץ לתחומי מומחיותם. טענת מצג השווא לא מכריעה משום שכפי שראינו, אין מצג שווא והטעיה במקום שברור לכולם שהמרצה מדברת מחוץ לתחום מומחיותה. גם טענת הפרת החוזה מוגבלת בכוחה. החוזה בין הסטודנטים למרצים לא חקוק בסלע. אנחנו יכולים להכריז ברגע זה שהאוניברסיטאות בישראל הם מעתה מקומות שבהם סטודנטים נהנים בין היתר משמיעת עמדותיהם של אנשים חכמים על סוגיות שונות שעל סדר היום הציבורי. אם כך נעשה, סטודנטית שמגיעה לאוניברסיטה יודעת מראש שזה מה שהיא תקבל בתמורה לכספה, ואין הפרת חוזה בכך שמרצות יביעו את עמדתן בשיעור. גם החוזה שלנו עם המדינה עשוי להיות נתון למשא ומתן, ואנחנו צריכים לשאול את עצמנו כמדינה מהם סוג המוסדות האקדמיים שהיינו רוצים לממן? טענת הפרת החוזה לא מכריעה בשאלה איך כדאי לעצב את המוסדות האקדמיים שלנו, ואנו צריכים לבחון שיקולים אחרים.

אנחנו צריכים לשאול את עצמנו: לו אנחנו יכולים לנסח חוזה חדש בין באי האוניברסיטה, איזה חוזה היינו רוצים לנסח?

שיקולים פרגמטיים

שיקול אחד בבניית החוזה הוא שאנחנו רוצים שהרבה סטודנטים יגיעו ללמוד באוניברסיטה. ואם המרצים ידברו יותר מדי פוליטיקה בשיעורים, זה יכול להרתיע קהלים מסוימים מלהגיע לאוניברסיטה. האוניברסיטה תרוויח פחות כסף. אנשים בציבור יהיו פחות משכילים. הציבור יסכים פחות לממן את האוניברסיטאות. כל אלו תוצאות שאנחנו לא מעוניינים בהם. אני קורא לשיקולים מעין אלו שיקולים פרגמטיים בעד ניטרליות. זה לא הופך את השיקולים לבלתי חשובים, אבל אני רוצה לחזור לעסוק בשיקולים מעט יותר ערכיים.

האוניברסיטה כמגדלור

יש התופסים את תפקידם של המרצים באוניברסיטה לא רק ללמד חומר מסוים ולפרסם מחקרים יבשושים מרחיבי ידע, אלא להיות מעין מגדלור בסביבה חשוכה; מקור להגות והשראה; מורי דרך לחברה שממממנת אותנו, במיוחד כשהחברה מתמודדת עם אתגרים מורכבים מאוד. ככל שאנחנו מאמצים תפיסה זו, זה מהווה נימוק נגד ניטרליות פוליטית בקמפוס. וזה נכון במיוחד כשמדובר בפילוסופים שעוסקים בערכים. לתפיסה זו, ככל שהפילוסופים שומרים על שתיקה בנוגע לסוגיות שעל סדר היום הציבורי, הם מועלים בתפקידם. אגב, אם אנחנו מאמצים תפיסה זו, זה צריך גם להשפיע על האופן שבו אנחנו בוחרים את חברי הסגל. הכישורים שנדרשים כדי לפרסם מאמרים בכתבי עת מובילים הם לא בהכרח אותם הכישורים שנדרשים כדי להיות מגדלור חברתי. אפשר להרחיב את הדיון בתפיסה זו ובשיקולים בעדה ונגדה, מפאת קוצר הזמן אני מסתפק בכך שאני מניח אותה על השולחן וממשיך הלאה.

יחסי כוח

כמו מרחבים רבים שאנחנו כחברה מייצרים או מוצאים את עצמנו בתוכם, האוניברסיטאות הן מקומות היררכיים. למרצים יש כוח להשפיע על עתידם המקצועי של תלמידיהם. ציונים מעולים והמלצות זוהרות יכולים לפתוח דלתות בהמשך הדרך, בדיוק כפי שציונים גרועים והיעדר המלצות יכולים לסגור דלתות. בין השאר, יחסי הכוח האלו מניעים סטודנטים להגיע לשיעורים ולהקשיב בתשומת לב למה שהמרצות אומרות, בעוד למרצות יש חופש להשתמש בבמה שניתנה להם כעולה על דעתם. וכמו בכל מקום שבו יש לקבוצת אנשים כוח על פני קבוצה אחרת, אנחנו צריכים לשאול את עצמנו איך אנחנו דואגים לכך שהכוח ישמש לטובה ולא ינוצל לרעה.

יש הסבורים שמרצים צריכים להימנע מהבעת עמדות פוליטיות בשיעור משום שבהבעת דעות פוליטיות המרצים מנצלים את כוחם ואת הבמה שניתנה להם לרעה. הפעם, בכדי לדון בטענה, כדאי שכן נעסוק בשאלה מהי סוגיה פוליטית. במובן מילולי יותר, פוליטיקה משמעה ענייני המדינה או הציבור. אם הכוונה לנושאים שיש בהם כדי לקדם את המדינה, נראה לי שצריך להיות מוסכם על כולם שמן הראוי שהאוניברסיטאות דווקא כן יעסקו בנושאים פוליטיים. האוניברסיטאות, בוודאי בישראל, מקבלות מימון מהמדינה ומן הראוי שיעסקו גם בעניינים שיש בהם כדי לקדם את המדינה. בדרך כלל כשדנים בפוליטיקה בקמפוס, דומני שלא לכך מתכוונים.

אפשר באופן גס להבחין בין שני שימושים אחרים של המונח פוליטיקה: יחסי כוח אישיים לעומת ויכוחים ערכיים. לפעמים כשמדברים על פוליטיקה, נניח פוליטיקה של ארגון כלשהו, מתכוונים לשאלות הנוגעות לתחרות בין אנשים על כוח ושליטה. אם מישהי תטען לדוגמה שכל הוויכוח בין ועד העובדים להנהלה של מוסד כלשהו הוא רק פוליטי, כוונתה הייתה כנראה שהם מתחרים ביניהם למי יש יותר כוח חברתי במוסד. באופן דומה, בכל מערכת בחירות, חלק ממה שעומד על הפרק הוא מי הולכים לקבל מהציבור כוח לנהל את ענייני המדינה. לעומת זאת, לפעמים במונח "פוליטי" מתכוונים לעניין ערכי, במיוחד אם הוא שנוי במחלוקת ציבורית. נניח למשל שהייתי מביע עמדה בנוגע לסגרים שהוטלו עלינו בשל מגפת הקורונה, או בנוגע לחוק

הפסקת היריון, או בנוגע לסגר שישראל מטילה על רצועת עזה. לו מישהי הייתה מקטלגת את מה שאמרתי כפוליטי, הייתי מבין שזאת משום שעסקתי בשאלה ערכית השנויה במחלוקת ציבורית.

מחשבה ראשונית היא שמרצים המנצלים את כוחם כדי להכריע בוויכוחים על כוח ושליטה, מנצלים את כוחם לרעה, אבל לגבי ויכוחים ערכיים העניין פחות מוכרע. יש שרוצים לומר למשל שמותר לי כאתיקאי לדבר על השאלה האם החוק להפסקת היריון ראוי או לא כי זו שאלה אתית וכשאני משתמש בשיעור כדי לשכנע לפעול בצורה מוסרית (לתפיסתי), אני מנצל את הכוח לטובה. לעומת זאת, לתפיסה זו, אסור לי למשל לדבר על השאלה אם ביידן או טרמפ מועמד ראוי יותר לנשיאות ארצות הברית כי זו שאלה של יחסי כוח ולא שאלה ערכית. הבעיה היא שבמציאות, מאבקי כוח וויכוחים ערכיים כמעט תמיד באים שלובים ברמה שקשה להפריד ביניהם. זאת משום שהשאלה אם ג'ו ביידן או דונלד טרמפ היא שאלה שלא נוגעת רק לכישורי הניהול שלהם, אלא גם לסוגיות ערכיות חשובות, כפי שכל מי שעוקב אחרי החדשות יודע. אם כך, אנחנו נשארים בעצם עם שאלה אחת: האם מרצים יכולים או אולי אפילו צריכים להתייחס לשאלות ערכיות בשיעורים?

האם בהבעת עמדות ערכיות מרצים מנצלים את מעמדם לרעה? הבעיה בטיעון הזה היא שבעיני המרצה, הבעת עמדה כזו תמיד אמורה להיתפס כניצול מעמדה דווקא לטובה. שהרי, מדובר בסוגיות עם השלכות ערכיות חשובות. וחלק כמעט מובנה מלהיות בעל עמדה ערכית כלשהי היא לחשוב שעמדה זו היא טובה שחשוב לאמץ אותה. ולכן מנקודת המבט שלי כמרצה, ככל שאצליח לנצל את מעמדי כדי להניע סטודנטים לאמץ את העמדה, אני מנצל את הבמה כדי לעשות טוב. וככל שמדובר בנושא בעל השלכות משמעותיות וככל שאני בטוח בעמדתי, כך אטה יותר לראות זאת כך ולא אוכל לראות זאת אחרת. למעשה, קשה לחשוב על מצב כזה כניצול לרעה בלי להתנגד לדעה הפוליטית של המרצה.

חשבו על דוגמה. נניח שהיינו שומעים על מרצה באוניברסיטה בדרום אפריקה בזמן שלטון האפרטהייד שבמהלך ההרצאות הסבירה לסטודנטים בשיעוריה מדוע גזענות היא דבר פסול ויש לכונן בדרום אפריקה שלטון הוגן ושוויוני. האם היינו חושבים עליה כגיבורה או כמי שניצלה את הבמה לרעה? אני הייתי חושב עליה כגיבורה. ומה אם, נניח, אני סבור שהממשלה הנוכחית שלי היא גזענית ומפלה קבוצה כלשהי של בני אדם? למה שאחשוב על זה כמצב שונה?

אני חושב שיש בכל זאת טיעונים יותר טובים שקשורים לניצול כוח. קודם כל, כמו שכולם יודעים, לא כל המרצים חושבים כמוני. ועל אנשים שחושבים ממש אחרת ממני מן ההכרח שאחשוב במובן חשוב שכשהם מביעים את עמדתם בכיתה הם מנצלים את כוחם לרעה. יכול להיות שמנקודת מבט כזו יהיה הגיוני שנסכים פשוט כולנו לא להביע דעות בכיתה, נוותר על ניצול הכוח לטובה כדי למנוע ניצול כוח לרעה. זה טיעון אחד בעד ניטרליות. אבל ישנה גם אפשרות נוספת, לפחות במקרים שהרעה אינה מספיק רעה, והיא לאפשר לכולם להביע את דעתם ולקוות שהתועלת שבניצולי הכוח לטובה תגדל על הנזק שבניצולי הכוח לרעה.

בנוסף, כשאנשים חושבים שעמדות מנוגדות אליהם פסולות מוסרית, הם נוטים לעתים להביע יחס מזלזל ומקטין כלפי מי שחושבים אחרת. יש חשש שזה עלול גם לפגוע בציונים באופן לא הוגן כלפי מי שחושבים אחרת. אלו חששות שראוי לבחון עד כמה הן מבוססות, ולעשות צעדים כדי למנוע את התממשותן. יכול להיות שאתוס של ניטרליות פוליטית באוניברסיטה יכול לסייע בכך. טענות אלו אינן הכרח לוגי אלא טענות

אמפיריות. יכול להיות שהן יתבררו כטעות, כלומר ששאיפה לניטרליות לא עוזרת באופן משמעותי להמעיט מקרים של יחס מזלזל כלפי סטודנטים וציונים לא הוגנים.

הכול פוליטי

הטיעון מכוח הוא טיעון מרכזי בעד ניטרליות, כעת נעבור לטיעון מרכזי נגד ניטרליות. אחד הטיעונים הנפוצים נגד ניטרליות פוליטית מבוסס על הטענה שניטרליות פוליטית אינה מן האפשר מכיוון שלכל הכרעה שנעשה בהתנהלות שלנו באקדמיה יהיו ממדים פוליטיים. ומה אם ניטרליות אינה מן האפשר? טיעון אחד הוא שמכיוון שכך, אין לנו טעם מוסרי לעשות מה שאיננו מסוגלים, ולכן אין טעם לנסות לשמור על ניטרליות. טיעון אחר הוא שמכיוון שכך, כל ניסיון להראות את עצמנו כניטרליים הוא בעצם מצג שווא, ומן הראוי שנימנע ממצגי שווא.

אתחיל עם מצג השווא. את החשש ממצג שווא ראינו גם בנוגע למומחיות, והתגובה שלי כאן תהיה דומה. נניח שכל הבעיה היא שסטודנטים עלולים לחשוב דבר מה מוטעה. בשביל לתקן את מצג השווא אין צורך שמרצים יביעו יותר דעות פוליטיות. אנחנו פשוט צריכים לוודא שהסטודנטים מבינים את אופן ההתנהלות שלנו. סטודנטים לא מודעים לכך שבהכרח אני מפעיל בחירה סלקטיבית כשאני בוחר למה לתת תשומת לב בקורס ולמה לא? הם לא מודעים לכך שאני בוחר את מה שבעיניי חשוב ומוותר על מה שנראה לי פחות, ושיש אנשים היכנשהו בעולם שעלולים לחלוק עליי? אז נודיע להם על כך. זו תופעה כללית? אפשר לוותר על הודעה בכל שיעור ופשוט האוניברסיטה תוציא הודעה כללית שידעו הסטודנטים ולא יתבלבלו. ואם הסטודנטים שלנו מספיק חכמים כדי לדעת את זה בעצמם, הרי שאין מלכתחילה מצג שווא והטיעון נופל.

הטיעון החשוב יותר הוא שאנחנו לא מסוגלים להיות ניטרליים, ולכן לא יכול להיות שאנחנו חייבים להיות ניטרליים שהרי באופן כללי ought implies can והמוסר לא מחייב אותנו לעשות מה שאיננו מסוגלים. אני סבור שהטיעון הזה מניח הנחה שגויה. הטיעון מניח שניטרליות היא תכונה בינרית: או שאנחנו ניטרלים או שלא. ולכן אם אנחנו בהכרח לא ניטרליים, אז נגמר הסיפור. אבל ישנה חלופה. החלופה היא לחשוב שפוליטיות היא תכונה שבאה במידות שונות. ולכן, מקום יכול להיות יותר או פחות פוליטי. או בניסוח אחר, קרוב יותר או קרוב פחות לניטרליות. אם פוליטיות היא תכונה שבאה בדרגות, ואם יש תועלות בלהיות קרובים יותר לניטרליות, הרי שהטיעון מאי האפשרות בטל גם הוא. נכון, לא נוכל להיות ניטרליים, אבל זה לא הופך את השאיפה לניטרליות לבטלה.

לדוגמה, אם אני מלמד קורס בלוגיקה, זה שהחלטתי ללמד את המערכות הלוגיות שפותחו במדינות מערביות ולא להיכנס ללוגיקות היסטוריות שפותחו במדינות מזרחיות זו החלטה שבמובנים מסוימים היא פוליטית. אבל זה שונה ממי שבקורס בלוגיקה מחליט לתת בתור דוגמה את הסילוגיזם הבא:

1) אדם מושחת לא צריך להיות ראש ממשלה או שר.
2) פלוני הוא אדם מושחת.
3) לכן, פלוני לא צריך להיות ראש ממשלה או שר.

בשני המקרים המרצה לא ניטרלי, אבל במקרה השני הוא רחוק יותר מניטרליות.

דוגמה נוספת: ננית שאני מלמד קורס באתיקת אקלים. יש הבדל בין להציג רק מאמרים שתומכים בעמדה שלי לבין להציג כמה עמדות שונות ולדון בטיעונים בעד ונגד העמדות השונות. וזה נכון גם אם אציג בצורה חזקה יותר את הטיעונים שתומכים בעמדה שלי. אם כן, גם אם אינני יכול להיות ניטרלי לחלוטין, אנחנו יודעים לזהות קרבה גדולה יותר לניטרליות וקרבה פחותה.

האם מחוסר הבינאריות נובע שאנחנו צריכים לשאוף לניטרליות? לא. חוסר הבינאריות רק מבטל את הטיעון שאין טעם לשאוף לניטרליות כי לא משנה מה נעשה לא נהיה ניטרליים. ברגע שאנחנו כן יכולים לבחור בין דרגות של פוליטיות, יכולים להיות טעמים שאומרים לנו לשאוף לניטרליות וטיעון הought implies can בטל.

סתימת פיות והתועלות בחופש ביטוי

לפעמים נוצר במוסד קונצנזוס בין המרצים, ואז עולה החשש שייווצרו תנאים המונעים מאנשים החושבים אחרת להביע את דעתם. כלומר, סתימת פיות. מה רע בסתימת פיות? סתימת פיות באופן טבעי נוצרת בהקשר שבו לתפיסת סותמי הפיות, דעות מסוימות הן לא רק שגויות, אלא מסוכנות. לתפיסתם, אם אנשים יבטאו דעות מסוימות, דעות אלו יתפשטו בחברה, יגרמו לאנשים לפעול על פיהן, ובכך יביאו נזקים משמעותיים.

אבל הטיעונים נגד סתימת פיות, בעד סביבה חברתית שמאפשרת חופש ביטוי, מוכרים לפחות מאז 'על החירות' של ג'ון סטיוארט מיל, והם צריכים לרוב להכריע בעיניי. בראש וראשונה, סביבה שבה אנשים לא מרגישים חופשיים להביע את אשר על לבם היא סביבה שפוגעת באותם האנשים. החופש לומר את אשר על לבנו חשוב לאיכות החיים שלנו. שנית, לעימות בין דעות שונות ישנה חשיבות גדולה בבירור האמת. העימות דורש מכל צד לא רק להביע את דעתו אלא לנמק אותה ולהגיב לנימוקי הצד השני. במהלך דיאלוג כזה כל צד מברר ומגבש את עמדתו וזה עוזר לנו לגבש דעות מושכלות יותר ולהגיע לאמת. לבסוף, אני רואה ערך נוסף בכך שיהיו מקומות שבהם כולנו יכולים באופן חופשי לשחק עם עמדות שהן מחוץ לבועה ולתבניות שאליהן התרגלנו. לקמפוס, ובפרט לכיתות, יש פוטנציאל להיות מקום מצוין בשביל זה. זה חלק ממה שאנחנו עושים בשיעורי פילוסופיה, כשאנחנו מתעמקים בדעות שונות של הוגים שונים.

אם כך, אנחנו צריכים לוודא שהקמפוס שלנו הוא מקום שבו אין סתימת פיות. לפעמים הדרך לאפשר לסטודנטים לדבר בחופשיות היא באמת לא להביע את דעתי בנושא. אבל זו לא הדרך היחידה, ומערך חופש הביטוי לא נובע ישירות שאנחנו צריכים להיות ניטרליים בקמפוס. אולי לפעמים די בכך שאני מצהיר: "לי יש דעות בנושא שאני מלמד אתכם, אבל אני מזמין אתכם להתבטא בחופשיות, לתמוך באיזו עמדה שעולה על דעתכם, ובכיתה, תרגישו חופשיים גם לשחק עם עמדות שהן לא עמדות שלכם". דרך אחרת היא להביא לכיתה מרצה נוסף שחושב אחרת ממני, ולשאוף שהסגל יהיה מגוון בדעותיו. למשל בשנה הבאה אלמד קורס על קיום האל, וכדי לייצר אווירה כזו אני מלמד את הקורס יחד עם מרצה שחושב אחרת ממני. זה שאני אתאיסט והוא תאיסט לא אומר שאנחנו מייצגים את מגוון הדעות בסוגיה, רחוק מכך. בסילבוס שלנו אנחנו משמיעים קולות מסוימים ומתעלמים מאחרים. אבל זה יכול, אני מקווה, לייצר את האווירה שהייתי רוצה שיהיה בקורס ובקמפוס בכלל, שסטודנטיות לא מרגישות לחוצות כשהן אומרות את מה שעולה בדעתן.

מה עובד ומה לא עובד בהקשר הזה תלוי באופי הסטודנטים והמרצים. כל מרצה יודע שיש קבוצות באוכלוסייה שמרגישות בנוח להתבטא בחופשיות בכיתה, ויש קבוצות אחרות שדורשות מאמץ גדול יותר כדי לגרום להם להרגיש חופשיות להתבטא בחופשיות בכיתה.

הזדהות עם המוסד

כל מנהלת מנוסה וכל עובד מנוסה יודעים שיש חשיבות לכך שעובדים ירגישו הזדהות עם המפעל שבו הם עובדים. הדבר נכון לדעתי גם באוניברסיטה שבה אנחנו לומדים או עובדים. זה משנה מאוד לרווחה שלנו אם אנחנו שייכים למוסד שאנחנו מזדהים אתו, מרגישים שייכים אליו, מרגישים שהוא גם הבית שלנו, לבין אם אנחנו עובדים במוסד שאנחנו מנוכרים אליו. וזה מהווה שיקול בעד ניטרליות של המוסד בסוגיות שבהן יש דעות שונות בין באי אותו המוסד. ברגע שמוסד מכריע בסוגיות כאלו, ובייחוד כשמדובר בסוגיות שחשובות לאנשים, האנשים שנמצאים בצד השני של המתרס ירגישו מנוכרים למוסד וירצו פחות להיות שם.

סוף דבר

נסכם מה שהיה לנו עד כה. על כמה טיעונים טענתי שהם לא מכריעים לכאן או לכאן. טיעון מרכזי בעד ניטרליות אומר שמדובר בניצול כוח המרצה לרעה. טענתי שהטיעון לא יכול לשכנע את המרצה הסבור שמדובר בניצול כוח לטובה. טיעון מרכזי נגד ניטרליות אומר שאי אפשר להיות ניטרליים, ולכן אין טעם לנסות, ולעשות כאילו שאנחנו ניטרליים. גם את הטיעון הזה ביטלתי מכיוון שגם אם אנחנו לא יכולים להיות ניטרליים, מכיוון שאנחנו יכולים להיות קרובים יותר ופחות לניטרליות, נשארת השאלה אם יש טעמים לעשות זאת. בנוסף, ובאופן כללי, בנוגע למצגי שווא, יש דרכים שונות למנוע מצג שווא ואין בכך כדי להכריע כמה עלינו לשאוף לניטרליות. ישנם שיקולים שלא קשורים לפוליטיקה, אלא לחוזה שיש לנו עם שאר באי האוניברסיטה ועם ציבור משלמי המסים. ככל שמדובר בבעיה חוזית, כמו בבעיות מצג שווא, בידנו לעצב את החוזים העתידיים שלנו ולכן אין בכך כדי להכריע איזה סוג של חוזה היינו מעוניינים שיהיה.

עם מה נשארנו? אני רואה ערך בכך שהקמפוס יהיה מקום שבו אנשים מרגישים חופשיים להביע ולבחון דעות שונות. אני רואה ערך בכך שהקמפוס יהיה מקום שבו אנשים יכולים לנהל דיאלוג כנה שחותר אל האמת. ואני רואה ערך בכך שאנשים ירגישו הזדהות עם המקום שבו הם עובדים ולומדים. הדרכים להפוך את הקמפוס שלנו לכזה הן מגוונות. שאיפה לניטרליות פוליטית היא דרך אחת רלוונטית לחלק מההקשרים האלו וזה שיקול בעד שאיפה לניטרליות. מאידך, יומרני ככל שזה יהיה, אני אוהב את המחשבה על האוניברסיטה כסוג של מגדלור לחברה. אני חושב שיש חשיבות לכך שאנשים שחוקרים נושאים שעל סדר היום הציבורי, ישתפו את הציבור במסקנותיהם ובנימוקיהם. וזה שיקול נגד ניטרליות. בסופו של יום, אני לא חושב שיש דרך אחת נכונה לעצב מוסד אקדמי. מוסדות שונים יכולים למצוא דרכים שונות לאזן בין השיקולים השונים שהזכרנו היום.